

Be'houkotai – Maïmonide sur la raison des Mitsvot ^{ב"ה}

Source : Likouté Si'hot volume 32, seconde Si'ha sur Be'houkotai

<p>Introduction : Peut-on trouver une raison logique à toutes les Mitsvot ?</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">1</p>
<p>רמב"ם הל' מעילה ה, ח: המשפטים - הן המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל ושפיכות דמים וכבוד אב ואם. והחקים - הן המצוות שאין טעמן ידוע .. כגון אסור בשר חזיר ובשר בחלב...</p> <p>Maïmonide, lois du sacrilège 8, 8 : Les <i>Michpatim</i> (Jugements) – sont les commandements dont la raison est dévoilée et l'intérêt de leur accomplissement en ce monde est connu ; par exemple, l'interdiction du vol, du meurtre, le respect du père et de la mère. Les <i>'Houkim</i> (Décrets) – sont les commandements dont la raison n'est pas connue, ... par exemple, l'interdiction de la viande de porc, la viande dans le lait etc.</p> <p>רמב"ם הל' תמורה ד, יג: אף על פי שכל חקי התורה גזרות הם כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול לתן לו טעם תן לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רב הטעמים של כל חקי התורה... ורב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולגשר כל המעשים.</p> <p>Maïmonide, lois du substitut 4, 13 : Bien que tous les <i>'Houkim</i> de la Torah soient des Décrets, ainsi que nous l'avons expliqué dans lois sur le sacrilège, il convient néanmoins d'y réfléchir et de donner des raisons à chaque fois que l'on peut en trouver. Les premiers Sages ont dit que le Roi Salomon comprit la majorité des raisons de toutes les lois de la Torah. ... La majorité des lois de la Thora ne sont que des « conseils émanant de loin (de très haut) », du Grand Conseiller, pour corriger les traits de caractère et rendre droites les actions [des hommes].</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">1</p> <p style="text-align: center;">Maïmonide préconise de chercher des raisons à toutes les Lois, même les 'Houkim, dont « la raison n'est pas connue ».</p>
<p>Développement : L'homme doit-il éprouver un dégoût pour l'objet interdit ?</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">2</p>
<p>גמרא יומא סז, ב: דברים שאלמלא נכתבו דין הוא שיכתבו... [כ] עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל.</p> <p>Guemara Yoma 67b : Certaines choses (Mitsvot), même si elles n'étaient pas écrites [par la Torah], nous les aurions écrites [de nous-mêmes] : comme l'interdiction de l'idolâtrie, de l'adultère, du meurtre et du vol.</p> <p>תורת כהנים קדושים ד, ט: לא יאמר אדם: "אי אפשי ללבש שעטנז, אי אפשי לאכל בשר חזיר", "אֵלָא: אֵפְשִׁי! מָה אַעֲשֶׂה וְאֵי שִׁבְשָׁמִים גִּזַּר עָלַי..."</p> <p>Torat Cohanim Kedochim 4, 9 : Un homme ne doit pas dire : « Je ne veux pas porter du <i>Cha'atnez</i>, manger de la viande de porc », mais plutôt : « Je veux ! Que puis-je faire si mon Père dans les Cieux me l'a interdit ».</p> <p>שמונה פרקים לרמב"ם פרק ו: הדברים המפרסמים אצל בני האדם כלם שהם רעות, כשפיכות דמים, וגנבה... אין ספק כי הנפש המעלה לא תתאווה לדבר מאלה הרעות כלל. אבל הדברים אשר אמרו החכמים שהמושל בנפשו מהם יותר טוב ושכרו יותר גדול - הן המצוות השמיעיות [החקים], וזה נכון, כי אלמלא התורה לא היו רעות כלל.</p> <p>Huit Chapitres de Maïmonide ch. 6 : Les comportements que les hommes considèrent comme mauvais (comme le meurtre, le vol etc.) – il ne fait aucun doute qu'une âme raffinée n'en désire aucunement. Cependant, les choses pour lesquelles les Sages déclarèrent que celui qui se contrôle pour ne pas les faire a plus de mérite – ce sont les <i>'Houkim</i> accomplis par soumission, sur des sujets qui, sans la Torah, n'auraient pas été « mauvais ».</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">2</p> <p style="text-align: center;">Maïmonide affirme aussi qu'on ne doit pas répugner l'interdit mais plutôt s'en retenir. S'il faut « trouver une raison à tout », pourquoi ne pas éprouver un dégoût de cet interdit ?</p>
<p>Explication : Il existe deux types de « raisons » concernant les Mitsvot</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">3</p>
<p>לקוטי שיחות: טעמי ה'משפטים' הם בשכל האדם, כי הדברים מוכרחים על פי שכל האדם מצד עצמו, מה שאין כן טעמי החקים, יסודם (רק) בשכל התורה (חכמתו יתברך, שלמעלה משכל נבראים), אינם טעמים מוכרחים בשכל הפשוט אדם (אלא שלאחרי שמבארים הטעם והתועלת שבה, שכל האדם "מסכים" ומקבל שיש כפאן תועלת כו').</p> <p>Likouté Si'hot : Les raisons des <i>Michpatim</i> suivent la logique humaine et sont imposées par elle. Par contre, les raisons des <i>'Houkim</i>, qui ne sont fondées (que) sur la logique de la Torah, la Sagesse Divine transcendant toute logique humaine – ces raisons ne sont pas imposées par la simple logique humaine. Cependant, une fois que l'on explique à l'homme l'utilité de ces <i>'Houkim</i>, l'intellect « accepte » et admet qu'il y a bien une utilité.</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">3</p> <p style="text-align: center;">Les 'Houkim ont une « raison irrationnelle », que la logique humaine n'impose pas...</p>
<p>Exemple d'une « raison irrationnelle » : Les lois de « <i>Temoura</i> » (substitut)</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">4</p>
<p>בחוקותי כז, ט: ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה... לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש... ואיש כי יקדש את ביתו קדש לה, והעריכו הפהן, בין טוב ובין רע... ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו.</p> <p>Be'houkotai 27, 9 : Si c'est un animal qu'on offre à D.ieu... on ne peut ni le changer ni le remplacer : bon - par un défectueux, défectueux - par un meilleur ; si toutefois on avait remplacé cet animal par un autre, l'animal et son remplaçant seront également saints... Si un homme a consacré sa maison, comme chose sainte, à D.ieu, le Cohen l'estimera selon ses avantages ou ses défauts... Mais si le consécrateur veut racheter sa maison, il ajoutera un cinquième en sus du prix estimé, et elle sera à lui.</p>	<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-weight: bold;">4</p> <p style="text-align: center;">Exemple d'une « raison irrationnelle » : Les lois de la « <i>Temoura</i> » dans notre Paracha.</p>

<p>רמב"ם הל' תמורה שם: ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו. ואף על פי שגדר והקדיש אפשר שחזר בו ונחם ויפדה בפחות משויו. אמרה תורה אם פדה לעצמו - יוסיף חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא יחזר בו. וכיון שאינו יכול לפדותה - יחליפנה בפחותה ממנה. ואם תתן לו רשות להחליף הרע בפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא...</p> <p>Maïmonide, lois du substitut ibid. : La Torah a sondé le fond de la pensée de l'homme et son mauvais penchant : naturellement, l'homme tend à multiplier ses acquisitions et prendre soin de son argent. Et bien qu'il ait formulé un vœu et ait consacré à D.ieu, il se peut qu'il regrette et rachètera [ledit bien] pour moins que sa valeur. Alors, la Torah dit : s'il le rachète pour lui, il doit ajouter un cinquième. De même, s'il consacre un animal, il se peut qu'il le regrette, et ne pouvant le racheter, l'échangerait contre un animal de moindre valeur. Et si on lui donnait l'autorisation d'échanger - il échangerait un bon animal contre un mauvais en prétendant qu'il est bon.</p>	
<p>Développement : Peut-on imaginer qu'un donateur agisse de la sorte ?!</p>	<p>5</p>
<p>רמב"ם הל' ערכין וחרמין ח, ב-ג: אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאי... כשפודין ההקדשות מיד ההקדש... מכריון עליהן בפני כל הבאין לפדות, אמר אחד: הרי הן שלי בעשר סלעים, ואמר אחד בעשרים... ואמר אחד בחמשים - חזר בו של חמשים לבדו.</p> <p>Maïmonide, lois des estimations 8, 2-3 : Tout ce qui est sacré, ne pourra être racheté qu'auprès de trois experts. Pour tout rachat du sacré, on fait un appel d'offres. Si un [client] propose dix pièces, un autre – vingt pièces, et un autre – cinquante pièces : c'est ce dernier qui l'emportera.</p> <p>לקוטי שיחות: [איך יתכן לומר ש] אחרי שרואים שהקדיש ממונו (על ידי זה שהתגבר על יצרו וטבעו להרבות קנינו), אף על פי כן חוששים לא רק שמא יחזר בו, אלא שיתהפך מן הקצה אל הקצה, עד שישקר ו"יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא"! והבאור בזה - שטעמים אלו הם "עצות מרחוק מגדול העצה": "...הקב"ה שברא את האדם ותכונות נפשו, יודע את טבע האדם עד "סופו"... ורק הקב"ה בורא האדם יכל לתן "עצות" אלו.</p> <p>Likouté Si'hot : Comment peut-on affirmer qu'un homme ayant consacré son argent, outrepassant sa volonté naturelle de multiplier ses acquisitions, pourrait non seulement regretter son acte généreux, mais aussi changer diamétralement d'attitude, pour aller jusqu'à mentir et « prétendre qu'un mauvais animal est bon » ?! C'est pourquoi il est précisé que ces conseils émanent « de très Haut, du Grand Conseiller » : Celui qui créa l'homme et Qui le connaît « jusqu'au fond » - seul Lui peut donner de tels « conseils » [profonds].</p>	<p>La logique ne justifierait jamais une telle suspicion d'un donateur ! Seul D.ieu, « Grand Conseiller » connaissant le fond de la pensée, peut donner de tels « Conseils » !</p>
<p>Pourquoi chercher à <i>comprendre</i> un Décret, au lieu de le faire par <i>soumission</i> ?</p>	<p>6</p>
<p>מורה הנבוכים ג, כו: כל המצוות יש להם סבה, ... וככל המצוה יש לה סבה בהכרח ומפני תועלת אחת צוה בה, אבל [במצוות מסוימות], פירטיהן הם אשר נאמר בהם שהם לפשוט הצווי... אי אפשר לתן טעם כלל.</p> <p>Guide des Egarés 3, 26 : Toutes les Mitsvot ont forcément une raison, un sens général et une utilité divine. Cependant, dans certaines Mitsvot, les détails sont tout simplement un ordre, auquel on ne peut donner de raison.</p> <p>לקוטי שיחות: לשיטת הרמב"ם, יש בכל המצוות - גם משפטים - ענין של חקה ממש. והחלוק בין משפטים וחקים הוא: במשפטים - כללות המצוה הוא ענין ששכל האדם מחיבו, וענין זה של המצוה גובר ומכריע על פירטי המצוה שאין להם טעם. מה שאין כן בחקים - שבהם גובר חלק המצוה שאין לה טעם.</p> <p>Likouté Si'hot : Selon Maïmonide, toutes les Mitsvot, y compris les « <i>Michpatim</i> », comportent un aspect « Décret ». La différence entre les « <i>Michpatim</i> » et les « <i>Houkim</i> » est la suivante : Dans les « <i>Michpatim</i> », le sens général de la Mitsva est imposé par la logique, et cet aspect prend le dessus sur les détails « sans raison » de cette Mitsva ; alors que pour les « <i>Houkim</i> », c'est la partie « sans raison » qui prend le dessus.</p>	<p>Toutes les lois ont un aspect logique générale et des détails « sans raison ». La question est quel aspect prend le dessus sur l'autre.</p>
<p>Enseignement : Combiner la rationalité et la soumission dans chaque Mitsva !</p>	<p>7</p>
<p>לקוטי שיחות: מטבע האדם שטבע בו השם שצווי שיש לו טעם (משפטים) - קיומו הוא ביתר חיות ותענוג, וצווי שאין לו טעם (חקים) - קיומו הוא ביתר קבלת על, כחק וגזרת המלך. והתכלית הרצויה היא - שתהיינה שתי המעלות בכל המצוות, שגם קיום החקים יהיה מתוך חיות ותענוג, וגם המשפטים צריך לקיים מצד רצון הקב"ה.</p> <p>Likouté Si'hot : La nature que D.ieu inculqua en l'homme, veut qu'un ordre accompagné d'une raison est accompli ainsi avec un regain de vitalité et plaisir, alors qu'un ordre sans raison est accompli avec plus de soumission, comme un Décret du Roi. Le but souhaité est que ces deux qualités se rejoignent dans toutes les Mitsvot : les <i>Houkim</i> aussi seront accomplis avec vitalité et plaisir, et les <i>Michpatim</i> aussi par soumission.</p>	<p>Enseignement : La « raison » produit le plaisir dans la Mitsva. Les « détails sans raison » rappellent la soumission.</p>
<p>A la venue de Machia'h, les « raisons cachées » seront dévoilées !</p>	<p>8</p>
<p>רמב"ם הל' מלכים יב, ה: ובאותו הזמן... יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).</p> <p>Maïmonide, lois des Rois 12, 5 : A cette époque, ...les Juifs seront de grands Sages, connaissant les choses cachées, comprenant l'intention de leur Créateur autant que peut en saisir l'Homme, ainsi qu'il est dit : « Car la terre sera remplie de la connaissance de D.ieu comme l'eau recouvre les Océans » (Isaïe 11, 9).</p>	<p>A l'époque de Machia'h, tout sera dévoilé !</p>